

A „világfajták” és egyéb külföldi borszőlőfajták területi aránya Magyarországon 2015-ben és 2020-ban

FAZEKAS ISTVÁN, NYITRAINÉ SÁRDY DIÁNA, VARGA ZSUZSANNA

MATE Szőlészeti és Borászati Intézet, Budapest

E-mail: Fazekas.Istvan@uni-mate.hu

Összefoglalás

Jelen közleményben értékeljük az ún. „világfajták” és egyéb honosított borszőlőfajták helyzetét, szerepét a hazai fajtaösszetételben. Elemzésünk csak azokra a fajtákra terjed ki, amelyek 2020-ban a hegyközségek nyilvántartásában szerepeltek.

A vizsgált 60 fajta 2020-ban Magyarország összes szőlőterületének 34,9%-át tette ki. A „külföldi” borszőlőfajták összes területe 2020-ban az elmúlt évtizedekhez hasonlóan tovább csökkent. Ha a szőlőfajták területének változását egyenként vizsgáljuk, árnyaltabb képet kapunk. A listában szereplő 60 fajta közül 24 területe csökkent, 31-é nőtt, 6-é változatlan maradt a vizsgált időszakban, míg 13 újonnan megjelent fajta is van a listában, 7 fehér- és 6 vörösborszőlő fajta. A 2015-2020 közt legnagyobb területvesztéséget szenvedett fajták a ‘Chasselas’, a ‘Rizlingszilváni’, a ‘Cabernet sauvignon’, a ‘Zweigelt’, a ‘Chardonnay’. Több borszőlőfajta területe megnövekedett, első helyezett a ‘Cabernet franc’, második a ‘Szürkebarát’ és harmadik a ‘Syrah’ lett.

Kulcsszavak: magyarországi fajtaösszetétel, nemzetközi fajták, világfajták

Bevezetés

A szőlőtermesztésben a fajta kulcsfontosságú tényező, ugyanis az egyes fajtákban genetikailag rögzített adottságok döntő jelentőségűek mind a termés mennyisége, mind pedig minősége szempontjából.

A magyar szőlőtermesztés hagyományosan sok fajtaival dolgozik. A nem csak gyűjteményes értékű, hanem ültetvényben is előforduló, a hegyközségi nyilvántartásban névvel jelölt borszőlőfajták száma 2020-ban meghaladta a 130-at. Fajtaválasztékunk hasonlóan gazdag. A hazai fajtahasználattal kapcsolatban - eltekintve a részletes elemzéstől - összességében megállapítható, hogy a sok termesztett fajta és a bőséges fajtakinálat egyrészt nem mai keletű, másrészt nem mesterkéltné, művi módon irányított, átgondolatlan fajtapolitika eredménye, vagy éppenséggel nem a termelők felelőtlen kísérletező kedvének következménye, hanem azt az ország ökológiai

(elsősorban klíma) viszonyainak gazdagsága, sokszínűsége, továbbá a gazdaságpolitikai kényeszerhelyzet eredményezi.

A rendszerváltást követő időszakban, s különösen az évezredfordulót követő uniós csatlakozásunkhoz (2004), valamint a klímaváltozáshoz kötődően, a szőlő-bor ágazatban mélyreható változások mentek, mennek végbe, amelyek nem hagyták érintetlenül a fajtahasználatot (fajtaválasztás, fajtaösszetétel) sem. Ez indokolta, hogy cikksorozatban vizsgáljuk meg a hegyközségek adatbázisában fellelhető borszőlőfajták szerepét, jelentőségét a klímaváltozás hatásával összefüggésben a magyarországi szőlőfajta-összetételében.

Jelen közleményben értékeljük az ún. „világfajták” és egyéb külföldi borszőlőfajták helyzetét, szerepét a hazai fajtaösszetételben. Elemzésünk csak azokra a fajtákra terjed ki, amelyek 2020-ban a hegyközségek nyilvántartásában szerepeltek.

Irodalmi áttekintés

A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) által kiadott Nemzeti Fajtajegyzék 2020-ban 103 (78 fehér, 25 vörös) államilag elismert borszőlőfajtát sorolt fel. Ugyanebben az évben a „szaporításra egyedileg engedélyezett szőlőfajták” száma 18 (7 fehér, 11 vörös) volt, ami összesen, az előzőekkel együtt, 121 listába vett fajtát jelentett.

A fajtahasználat és a fajtaösszetétel közé nem tehetünk egyenlőségeket. Vannak olyan listába vett fajták, amelyekből 2020-ban nem volt nyilvántartott szőlőterület. Ugyanakkor számos olyan borszőlő van a fajtaösszetételben, mely a Nemzeti Fajtajegyzékben (NF, 2020) különböző okokból (minősítésre váró vagy a termesztésből kiszoruló, eltűnő fajták; Közösségi Fajtajegyzékben szereplő borszőlők) nem található meg (Lőrincz et al. 2015).

A fajtaleírások során, a vizsgálatba vont borszőlőfajták helyzetének áttekintésekor, szerepük, jelentőségük számbavételekor összefoglaló ampelográfiai munkákra és szakcikkekre támaszkodtunk (Bényei és Lőrincz 2005; Csepregi 1997; Csepregi és Zilai 1989; Fazekas és Lőrincz 2014; Hajdu et al. 2011; Lőrincz és Fazekas 2015, 2016 a, b; Lőrincz et al. 2015; Tóth és Pernesz 2001).

Anyag és módszer

Munkánk során a hegyközségek által a Hegyközségek Nemzeti Tanácsának (HNT) szolgáltatott 2015-ös és 2020-as adatokat használtuk fel, tettük elemzésünk alapjává. Értékelésünk során korábbi évek statisztikai adatait is (HNT) figyelembe vettük. Így nem csak egy statikus képet rögzítettünk, hanem az ezredforduló óta napjainkig a fajtaösszetételben bekövetkezett változásokat is vizsgáltuk. A közleményben többnyire országosan összesített adatok szerepelnek.

A vizsgálatba vont „külföldi” fehér- és vörösbort adó fajták azok voltak, amelyek 2015-ben és 2020-ban a hegyközségi adatszolgáltatás szerint önálló területtel rendelkeztek. Ezek a fajták abc-sorrendben, boraik színe szerint fehér-vörös bontásban a következők:

fehérbort adók – ‘Aligoté’, ‘Bacchus’, ‘Bouvier’, ‘Chardonnay’, ‘Chasselas’, ‘Chenin blanc’, ‘Goldburger’, ‘Jubileumsrebe’, ‘Kerner’, ‘Korai Piros veltelini’, ‘Ottonel muskotály’, ‘Pinot blanc’, ‘Piros veltelini’, ‘Rajnai rizling’, ‘Rizlingszilváni’, ‘Sauvignon blanc’, ‘Semillon’, ‘Szőrkebarát’, ‘Tramini’, ‘Villard blanc’, ‘Viognier’, ‘Zöld szilváni’, ‘Zöld veltelini’;

vörösbort adók – ‘Acolon’, ‘Alibernet’, ‘Alicante Bouschet’, ‘Barbera’, ‘Blauburger’, ‘Cabernet Dorsa’, ‘Cabernet franc’, ‘Cabernet Mítos’, ‘Cabernet sauvignon’, ‘Carmenere’, ‘Cot’ (Malbec), ‘Domina’, ‘Dornfelder’, ‘Gamay noir’, ‘Hamburgi muskotály’, ‘Laska’, ‘Marselan’, ‘Merlot’, ‘Petit verdot’, ‘Pinot noir’, ‘Pinot meunier’, ‘Primitivo’, ‘Regent’, ‘Roesler’, ‘Sagrantino’, ‘Sangiovese’, ‘Syrah’, ‘Szentlőrinc’, ‘Tannat’, ‘Tempranillo’, ‘Zweigelt’.

Helyzetkép, értékelés

A „külföldi” fehérborszőlő-fajták területét a vizsgált években (2015, 2020) az 1. táblázat, a vörösborszőlő-fajtákét a 2. táblázat ismerteti. A táblázatokban csak a 0,1 ha-t meghaladó területtel rendelkező fajtákat tüntettük fel. A kis termőterületük (<0,1 ha) miatt nem foglalkozunk a ‘Saphira’, ‘Sauvignon gris’, ‘Sauvignon Kretos’ és a ‘Soreli’ nevű fehérborszőlő-fajtákkal és az ‘Allegra’, a ‘Blauer Frühburgunder’ és ‘Bolero’ nevű vörösborszőlő-fajtákkal.

Az 1-2. táblázatban a 2020-as összesítésben összesen 61 fajta szerepel (30 fehér, 31 vörös). Ez jelentős növekedés 2015-höz képest, amikor 48 fajta szerepelt ebben a listában (23 fehér, 25 vörös). A hibridfajták száma: 26 (13 fehér, 13 vörös). Közülük mindössze hat származik fajok közötti keresztezésből (‘Villard blanc’, ‘Regent’, ‘Roesler’, ‘Pannonija’, ‘Ister’, ‘Kozmopoliten’), a többi intraspecifikus hibrid (9 fehér, 12 vörös). Ha csak azokat a fajtákat vesszük számba, amelyeket 2020-ban 10 ha-nál nagyobb területen termesztettek, akkor 26 fajta akad fenn a rostán (15 fehér, 11 vörös), ez 2015-ben 23 fajtáról volt elmondható (13 fehér, 10 vörös). A 100 ha-nál nagyobb területtel rendelkező fajták száma sem sokkal kevesebb, összesen 18 (11 fehér, 7 vörös), ebben nem volt változás 2015-höz képest.

Területi részarányukat tekintve a „külföldi” fajták 2020-ban Magyarország összes szőlőterületének 34,9%-át tették ki. A vizsgált fajtacsoporthoz tartozó borszőlőfajták összes területe 22 788 ha-ról (2015) 21 690 ha-ra (2020) csökkent.

Ha a szőlőfajták területének változását egyenként vizsgáljuk, árnyaltabb képet kapunk. A listában szereplő fajták közül 24 területe csökkent (2015-ben 16-é), 18 területe nőtt (2015-ben 12-é), 6 területe változatlan maradt a vizsgált időszakban. Ugyanakkor 15 fajta területe 2015-ben még nem szerepelt az ‘önálló területtel’ nyilvántartott fajták sorában.

A szőlőfajtákat sokféleképpen csoportosíthatjuk. Például földrajzi elterjedésük alapján lehetnek: világfajták, a szőlő termesztésének északi határa közelében termesztendő fajták, helyi fajták. Széles körű termesztésre azok a fajták alkalmasak, amelyek karakteres íz- és zamatanyagokkal, magasabb savtartalommal és jó adaptációs képességekkel rendelkeznek. Vannak köztük fehérborszőlők (‘Chardonnay’, ‘Pinot blanc’, ‘Rajnai rizling’, ‘Sauvignon blanc’, ‘Szürkebarát’) és vörösborszőlők (‘Cabernet franc’, ‘Cabernet sauvignon’, ‘Merlot’, ‘Pinot noir’, ‘Syrah’) egyaránt.

Ezeket a legkülönbözőbb feltételek között termesztendő és szinte minden esetben kiváló borminőséget adó szőlőfajtákat „világfajtáknak” nevezzük.

A következőkben egyenként értékeljük a vizsgálatba vont borszőlőfajtákat, külön a fehérbort és külön a vörösbort adókat.

Fehérbort adó „külföldi fajták”

- A ‘Chardonnay’ a „külföldi” csoporton belül a ‘Cabernet sauvignon’ után a második legnagyobb területen termesztett fajta. Pozícióját megtartotta, bár területe az utóbbi években

csökkenni kezdett (2015 és 2020 között 13%-kal). A 'Chardonnay' minden borvidéken előfordul. A legnagyobb területen a Balatonboglári, a Mátrai és a Tolnai borvidéken termesztik.

- A 'Rajnai rizling' elterjedtsége szűkebb, mint a 'Chardonnay' fajtáé. Összes területének több mint fele az Alföldön található, köszönhetően annak, hogy a tiszta „viniferák” közül ez a fajta túri legjobban a téli fagyokat. Itt is csökkent a termőterület, mindössze 4%-kal.
- A 'Semillon' iránti érdeklődés hibái miatt (fagyérzékenység, erős rothadási hajlam stb.) egyre gyengül, termőterülete folyamatosan csökken (2001-ben 83 ha, 2005-ben 65 ha, 2015-ben 51 ha, 2020-ban 24 ha). Az ezredforduló óta tehát a 'Semillon' elvesztette ültetvényeinek több mint 70%-át.
- A 'Rizlingszilváni' a vizsgált időszakban (2015/2020) a korai érésű, rendkívül bőtermő, s ez utóbbi miatt esetenként alacsonyabb minőséget adó, illetve más természetési értékmérő tulajdonságait is tekintve (lisztharmat és fagyérzékenység, rothadásra való hajlam) kritikus fajta. Területe 21%-kal esett vissza.
- A nagy terméshozamokhoz párosuló gyengébb minőség miatt más fajták termesztése is visszaszorulóban van. A vizsgált fajták közül a 'Chasselas' sorolható ebbe a csoportba. A 'Chasselas' esetében a visszaesés 2015/2020 között 37% volt.
- A 'Zöld veltelini' fajtánál 2015/2020 között megállt a területcsökkenés, minimálisan nőtt a termőfelülete.
- A Pinot *conculatához* tartozó három fajta közül kétfőnek nőtt a területe a vizsgált időszakban ('Szurkebarát', 'Pinot noir'). A leglátványosabb fejlődés a 'Szurkebarát' esetében következett be, 9%-os növekedés figyelhető meg. Ez a fajta minden borvidéken jelen van. Területi elterjedtségét tekintve ültetvényeinek 1/3-a a Balaton körüli borvidékeken, másik közel 1/3-a pedig a Mátrai borvidéken található. A Neszmélyi és az Etyek-Budai borvidéken is jelentős fajtának számít.
- A muskotályos bort adó fajták közé tartozó 'Ottonel muskotály' területe 2020-ra elenyésző mértékben (2,6%) csökkent. Az 'Ottonel muskotály' kisebb-nagyobb területtel valamennyi borvidéken megtalálható, de legfontosabb termőhelyei a Badacsonyi, az Egri és a Mátrai borvidék.
- A 'Sauvignon blanc' és a 'Tramini' illatos bort adó fajták. Mindkettő telepítésében emelkedés figyelhető meg. A 'Sauvignon blanc' területe 2015 és 2020 között 4%-kal nőtt (a növekedés az ezredfordulót követően töretlen), míg ugyanezen idő alatt a 'Tramini' fajtánál volt egy nagyobb mértékű csökkenés (-14%) 2005-2015 között. Az utóbbi öt évben viszont 10%-kal nőtt a termőterülete. Elterjedtségüket tekintve a 'Tramini' valamennyi borvidéken megtalálható kisebb-nagyobb területtel. Legnagyobb felületen a Mátrai és a Móri borvidéken termesztik. A 'Sauvignon blanc' fajta is előfordul minden szőlőtermő területen. A Mátrai borvidék mellett nagyobb mértékben az Etyek-Budai, a Balatonboglári és a Neszmélyi borvidéken van jelen.
- A 'Villard blanc' *interspecificus* hibrid, két Seibel hibrid keresztezéséből létrejött, késői érésű, bőtermő, a gombás betegségekkel (lisztharmat peronoszpóra, szürkerothadás) szemben ellenálló és téltűrő. Területeinek növekedése 2005-től látványos, ezek jó része az alföldi telepítéseknek köszönhető.
- A szőlőfajták területi adatai között újonnan megjelent szerb nemesítésű rezisztens fajták a 'Bačka' ('Ister') (29 ha) és a 'Pannonia' ('Castellum') (25 ha). Megjelenésük az Alföldhöz köthető. Új, hazánkban eddig nem termesztett olasz fajta a 'Moscato giallo' (17 ha), neve

- miatt könnyen összetéveszthető a ‘Sárga muskotály’ fajtával.
- A ‘Viognier’, francia fajta. Előnyös tulajdonságai (szeptember végére beérik, nem rothad, illatos bort ad stb.) miatt jövőbeni terjedése elképzelhető. Nyilvántartott területe 2011-ben 6 ha, 2015-ben pedig már 13 ha, 2020-ban pedig 15 ha.
  - A 2020-ban 10 ha-nál kisebb területen termesztett tizenkét fajta között találunk olyanokat - ‘Korai Piros veltelini’ (4 ha), ‘Bouvier’ (5 ha), ‘Zöld szilváni’ (3 ha), ‘Piros veltelini’ (0,7 ha) - melyek hazánkban régóta jelen vannak, helyi jelentőségűek, de a jelenlegi tendenciák folytatódása esetén, akár rövidesen el is tűnhetnek a szőlőültetvényeinkből. A lista végén több Németországban előállított hibridfajtát találunk, úgymint: ‘Hibernal’ (0,8 ha), ‘Kerner’ (0,6 ha), ‘Solaris’ (0,5 ha), ‘Muscaris’ (0,4 ha), ‘Bacchus’ (0,2 ha). Kis felületen termesztett külföldi fajták a francia eredetű ‘Aligoté’ (0,1 ha), a szerb/magyar nemesítésű ‘Kozmopoliten’ (0,1 ha). A korábban szereplő két fajta a ‘Jubileumsrebe’ és a ‘Goldburger’ eltűnt a termesztésből. Fontos megjegyezni, hogy a 10 ha alatti területtel rendelkező fajták mindössze néhány század százalékát adják a fehérborszőlők összes területének.
  - A 2020-ban 10 ha-nál kisebb területen termesztett fajták közül érdemes külön foglalkozni a ‘Chenin blanc’ régi francia fajtával. A hegyközségi nyilvántartásban a 2000-es évek közepétől szerepel, hazánkban 2012-ben kapott állami elismerést. Franciaországban több mint 1000 éve termesztik, s az 1980-as évektől kezdődően világszerte is egyre ismertebbé vált. Kedvező szakmai megítélése ellenére hazánkban egyenlőre nem terjed, mindössze 6 ha van belőle.

1. táblázat. Fehérbort adó világ- és egyéb külföldi fajták országos területe 2015- és 2020-ban (Forrás: HNT 2015, 2020)

Sorszám / Number	Szőlőfajta / Grape variety	Terület / Area		Trend
		2015 ha	2020 ha	
1.	Chardonnay	2562	2220	↓
2.	Szürkebarát	1582	1738	↑
3.	Zöld veltelini	1355	1378	↑
4.	Rizlingszilváni	1708	1346	↓
5.	Rajnai rizling	1271	1217	↓
6.	Ottonel muskotály	1247	1214	↓
7.	Sauvignon blanc	945	985	↑
8.	Chasselas	1265	800	↓
9.	Tramini	685	763	↑
10.	Pinot blanc	234	228	↓
11.	Villard blanc	212	225	↑
12.	Bačka (Ister)	-	29	↑
13.	Panonia (Castellum)	-	25	↑

Sorszám / Number	Szőlőfajta / Grape variety	Terület / Area		Trend
		2015	2020	
		ha	ha	
14.	Semillon	51	24	↓
15.	Moscato giallo	-	17	↑
16.	Viognier	13	15	↑
17.	Chenin blanc	5	6	→
18.	Bouvier	7	5	↓
19.	Korai Piros veltelini	7	4	↓
20.	Zöld szilváni	7	3	↓
21.	Hibernal	-	0,8	↑
22.	Piros veltelini	4	0,7	↓
23.	Kerner	2	0,6	↓
24.	Solaris	-	0,5	↑
25.	Muscaris	-	0,4	↑
26.	Bacchus	0,3	0,2	↓
27.	Aligoté	0,1	0,1	→
28.	Kozmopoliten	-	0,1	↑
29.	Jubileumsrebe	0,4	-	↓
30.	Goldburger	0,2	-	↓
ÖSSZESEN		13163	12221,2	↓

Table 1. Changes in area size of world and other adopted white wine varieties in 2015/2020 (Source: HNT 2015, 2020)

Megjegyzés:

- A Nemzeti Fajtajegyzékben (2020) nem szereplő fajták: Aligoté, Goldburger, Jubileumsrebe, Kozmopoliten, Moscato giallo, Muscaris, Pannonija
- Trend: → változatlan terület; ↑ növekvő terület; ↓ csökkenő terület

Note:

- Not registered in the National List of Grapevine Varieties (2020): Aligoté, Goldburger, Jubileumsrebe, Kozmopoliten, Moscato giallo, Muscaris, Pannonija
- Trends: → equal; ↑ increased; ↓ reduced

Vörösbort adó „külföldi fajták”

- A vörösborszőlő-fajták területi rangsorának első 10 helyén 2015-ben öt „világfajtát” találunk: ‘Cabernet sauvignon’, ‘Merlot’, ‘Cabernet franc’, ‘Pinot noir’ és ‘Syrah’. Számos borvidéken előfordulnak és vörösborvidékeink meghatározó fajtái közé tartoznak. Az első 10 közül 8 fajtának nőtt a termőterülete az utóbbi öt évben, a ‘Cabernet sauvignon’ és a ‘Zweigelt’ területe pedig csökkent. A ‘Syrah’ 2005 és 2015 között megnégyszerezte felületét (47 ha-ról 203 ha-ra), a dinamikus terjedése folytatódott, jelenleg már 324 ha van

belőle. Figyelemre méltó, hogy a hegyközségek 2001-ben még csak 9 ha 'Syrah' ültetvényt tartottak nyilván. A 'Syrah' feljövőben lévő, kiváló minőségű bort adó fajta. A jövőben további terjedése várható.

- A 'Zweigelt' területe 2005 és 2015 között 35%-kal (közel 1000 ha-ral) 2015 és 2020 között további 20%-kal csökkent. A jövőben hibái miatt (bogyófonnyadás, túltermésre való hajlam) a fajta további térvesztése várható. A 'Zweigelt' osztrák fajtahibrid, melyet Fritz 'Zweigelt' állított elő 1922-ben a 'Szentlőrinc' és a 'Kékfrankos' keresztezésével. A nemesítő másik sikeres keresztezése a 'Blauburger' ('Kékoportó' × 'Kékfrankos') volt, melyet hazánkban jelenleg 445 ha-on termesztenek. Jó tulajdonságai miatt (középérésű, nem rothad, kiváló minőségű bort ad) egyes termőhelyekre alkalmas lehet a 'Kékoportó' helyettesítésére, de önálló borként, vagy házasításokban (Egri Bikavér) is megállja helyét.
- 2020-ban a 10 ha-nál nagyobb területen termesztett „külföldi” vörösborszőlő-fajták sorába az alábbiak tartoztak: 'Dornfelder', 'Cot' (Malbec), 'Alibernet', 'Hamburgi muskotály', 'Alicante Bouschet'. A 'Dornfelder' 2005-ben még nem szerepelt a hegyközségek által önálló területtel nyilvántartott vörösborszőlők között, 2020-ban 32 ha volt belőle. Jelentős telepítés volt a 2005-ben még csak 2 ha-on termesztett 'Cot'-ból is (2020 - 17 ha). A festőlevű 'Alicante Bouschet' számos kedvezőtlen tulajdonsága, de leginkább igen késői érése miatt lassan kiszorul ültetvényeinkből.
- A 'Hamburgi muskotály' világszerte ismert és termesztett fajta, a legfinomabb kék bogyójú, muskotályos ízű étkezési szőlő. Csak a borkészítésre vonatkozó uniós előírások miatt szerepel csatlakozásunk óta a vörösborszőlő-fajták között.
- A 2020-ban 10 ha-nál kisebb területen termesztett „külföldi” fajták közt vannak fajtahibridek ('Alibernet', 'Acolon', 'Marselan', 'Cabernet Dorsa', 'Cabernet Mito', 'Domina'), illetve rezisztens fajták is, mint a német származású 'Regent' és az osztrák 'Roesler'. Néhány, külföldi országban elterjedt (Chile - 'Carmenere', Argentina - 'Cot' (Malbec) és európai köztermesztésben is megtalálható fajták: Ausztria - 'Szentlőrinc', 'Laska', Franciaország - 'Gamay noir', 'Petit verdot', 'Pinot meunier', Olaszország - 'Sagrantino', 'Sangiovese', 'Barbera', 'Primitivo', Franciaország (Uruguay) – 'Tannat'). Jelenlegi súlyuk a fajtaösszetételben elenyésző, századszázalékokkal mérhető.

2. táblázat. Vörösbort adó világ- és egyéb külföldi fajták országos területe 2015- és 2020-ban (Forrás: HNT 2015, 2020)

Sorszám / Number	Szőlőfajta / Grape variety	Terület / Area		Trend
		2015	2020	
		ha	ha	
1.	Cabernet sauvignon	2774	2416	↓
2.	Merlot	1923	2148	↑
3.	Cabernet franc	1349	1457	↑
4.	Zweigelt	1753	1408	↓
5.	Pinot noir	1089	1164	↑
6.	Blauburger	442	445	↑

Sorszám / Number	Szőlőfajta / Grape variety	Terület / Area		Trend
		2015	2020	
		ha	ha	
7.	Syrah	203	324	↑
8.	Dornfelder	27	32	↑
9.	Cot (Malbec)	2	17	↑
10.	Alibernet	9	11	↑
11.	Hamburgi muskotály	13	11	↓
12.	Alicante Bouschet	15	10	↓
13.	Petit verdot	4	5	→
14.	Gamay noir	3	3	→
15.	Cabernet Dorsa	2	2	→
16.	Sagrantino	1	2	↑
17.	Sangiovese	1	2	↑
18.	Tannat	1	2	↑
19.	Marselan	2	1,7	↓
20.	Szentlőrinc	2	1,4	↓
21.	Cabernet Mitos	1	1,3	↑
22.	Tempranillo	-	1,1	↑
23.	Acolon	5	0,7	↓
24.	Barbera	-	0,7	↑
25.	Regent	3	0,7	↓
26.	Laska	-	0,6	↑
27.	Primitivo	-	0,6	↑
28.	Pinot meunier	-	0,5	↑
29.	Carmenere	0,4	0,4	→
30.	Roesler	-	0,4	↑
31.	Domina	0,5	-	↓
ÖSSZESEN		9624,9	9469,1	↓

Table 2. Changes in area size of world and other adopted red wine varieties in 2015/2020 (Source: HNT 2015, 2020)

Megjegyzés:

- A Nemzeti Fajtajegyzékben (2020) nem szereplő fajták: Acolon, Alibernet, Alicante Bouschet, Barbera, Cabernet Mitos, Carmenere, Domina, Marselan, Petit verdot, Pinot meunier, Primitivo, Regent, Sagrantino, Sangiovese, Szentlőrinc, Tannat, Tempranillo.
- Trend: → változatlan terület; ↑ növekvő terület; ↓ csökkenő terület

Note:

- Not registered in the National List of Grapevine Varieties (2020): Acolon, Alibernet, Alicante Bouschet, Barbera, Cabernet Mitos, Carmenere, Domina, Marselan, Petit verdot, Pinot meunier, Primitivo, Regent, Sagrantino, Sangiovese, Szentlőrinc, Tannat, Tempranillo.
- Trends: → equal; ↑ increased; ↓ reduced

A fajták érési idejük szerinti csoportosítása a 3. táblázatban látható. A besorolás az átlagos időjárású évekre vonatkozik. Az átlagostól eltérő időjárási viszonyok hatására, s ilyenben bővelkedett az elmúlt két évtized, az érési intervallumok 1-2 héttel, sőt esetleg még többel módosulhatnak, a naptári időt tekintve előbb vagy később kezdődnek.

A vizsgált fajták között igen korai érésű nincs és igen késői érésű is csak egy van, az 'Alicante Bouschet'. A fajták számát tekintve korán érik 21 (2015-ben 12), középérésű 20 (2015-ben 16), míg késői érésű 19 (2015-ben szintén 19) fajta. A számok a fajtakínálat bővülését jelzik.

Az egyes érési csoportok területi részesedését vizsgálva kedvezőbb képet kapunk. A korán érő fajták területe 2020-ban 8137,4 ha (37,4%), a középérésűeké 5722,8 (26,3%), a későn érőké 7844,3 ha (36,1%), míg az igen későn érőké 10 ha (0,04%) volt. Ez utóbbi két érési csoporthoz tartozó fajták fokozottan évjárat érzékenyek, ugyanis a magyarországi klímaviszonyok és elsősorban hő viszonyok mellett a korai és a középérésű fajták természetük biztonságosan. A későn és az igen későn érő fajtákat sújthatja a kora őszi fagy.

Az 1970-es évektől hazánkban tudatos fajtapolitika növelte a korai és középérésű fajták számát a fajtaválasztékban, s ennek nyomán nőtt ezen fajták súlya a fajtaösszetételben is. A „külföldi” fajtákat vizsgálva ebből a szempontból megállapíthatjuk, hogy 2020-ban összterületük 2/3-át foglalták el olyan fajták, amelyek szeptember végéig - október legelejéig beérnek.

3. táblázat. A vizsgálatba vont világ- és egyéb külföldi borszőlőfajták érési idő szerinti csoportosítása (2020)

Sorszám / Number	Érési idő / Time of ripening			
	Korai / Early	Középérésű / Medium	Késői / Late	Igen késői / Very late
1.	Bacchus	Acolon	Alibernet	Alicante Bouschet
2.	Bouvier	Blauburger	Aligoté	
3.	Chardonnay	Barbera	Cabernet franc	
4.	Chasselas	Cabernet Dorsa	Cabernet Mitos	
5.	Jubileumsrebe	Chenin blanc	Cabernet sauvignon	
6.	Korai Piros veltelini	Domina	Carmenere	
7.	Kozmopliten	Dornfelder	Cot (Malbec)	
8.	Laska	Goldburger	Gamay noir	
9.	Muscaris	Ister	Hamburgi muskotály	
10.	Otonel muskotály	Kerner	Hibernal	
11.	Panonia	Moscato giallo	Marselan	
12.	Pinot meunier	Pinot blanc	Merlot	
13.	Primitivo	Pinot noir	Petit verdot	
14.	Rizlingszilváni	Piros veltelini	Rajnai rizling	

Sorszám / Number	Érésí idő / Time of ripening			Igen késői / Very late
	Korai / Early	Középerésű / Medium	Késői / Late	
15.	Roesler	Regent	Sagrantino	
16.	Solaris	Sauvignon blanc	Sangiovese	
17.	Szürkebarát	Semillon	Syrah	
18.	Tempranillo	Szentlőrinc	Tannat	
19.	Tramini	Zöld veltelini	Villard blanc	
20.	Viognier	Zweigelt		
21.	Zöld szilváni			

Table 3. Categorization of the investigated varieties based on the time of ripening (2020)

Megjegyzés:

- koraiérésű: szeptember első felében érők,
- középerésű: szeptember második felében érők,
- későiérésű: október első felében érők,
- igen későiérésű: október közepe után érők.

Note:

- early ripening – in the first half of September,
- medium ripening – in the second half of September,
- late ripening – in the first half of October,
- very late ripening – from second half of October.

További főbb megállapításaink a következők

- 2020-ban 10 ha-nál nagyobb területen 28 (2015-ben 23) (16 fehér, 12 vörös) „külföldi” borszőlőfajtát termesztettek. A 100 ha-nál nagyobb területtel rendelkező fajták száma tízzel kevesebb, jelesül 18 (11 fehér, 7 vörös). Az 1000 ha-t 11 fajta területe haladta meg. Ezek adták a vizsgált fajták összes területének 81,6%-át (fehérbort adók: ‘Chardonnay’, ‘Rizlingszilváni’, ‘Szürkebarát’, ‘Zöld veltelini’, ‘Rajnai rizling’, ‘Ottonel muskotály’; vörösbort adók: ‘Cabernet sauvignon’, ‘Merlot’, ‘Zweigelt’, ‘Cabernet franc’, ‘Pinot noir’).
- A vizsgált 60 fajta 2020-ban Magyarország összes szőlőterületének 34,9%-a.
- A „külföldi” borszőlőfajták területe 2020-ban az elmúlt évtizedekhez hasonlóan tovább csökkent (összesen 8,8%; fehér 7,2%, vörös 1,6%).
- Ha a szőlőfajták területének változását egyenként vizsgáljuk, árnyaltabb képet kapunk. A listában szereplő 60 fajta közül 24 területe csökkent, 31-é nőtt, 6-é változatlan maradt a vizsgált időszakban, míg 13 újonnan megjelent fajta is van a listában, 7 fehér- és 6 vörösborszőlő-fajta.
- A 2015-2020 közt legnagyobb területvesztéset szenvedett fajták a ‘Chasselas’ (-465 ha), a ‘Rizlingszilváni’ (-362 ha), a ‘Cabernet sauvignon’ (-358 ha), ‘Zweigelt’ (-345 ha), a ‘Chardonnay’ (-342 ha). Legnagyobb területnövekedés a ‘Cabernet franc’-nál volt (+225

ha), a második helyezett a ‘Szurkebarát’ (+156 ha), a ‘Syrah’-é pedig +121 ha-ral nőtt.

- A vizsgálatba vont 60 fajta közül korai érésű 21, középerésű 20, míg késői érésű 19 fajta.
- A korán érő fajták területe 2020-ban 8137,4 ha (37,4%), a középerésűeké 5722,8 (26,3%), a későn érőké 7844,3 ha (36,1%), míg az igen későn érőké 10 ha (0,04%) volt. Az érési idő a fajta biztonságos természetősége szempontjából igen fontos tényező. A korai és középerésű fajták az összterület 2/3-át tették ki.
- A “külföldi” borszőlőfajták területváltozásai között több ok is említendő. A legerőteljesebb hatást talán a piaci igények változása okoz. A kevésbé keresett fajták újratelepítéseinek elmaradása mellett újabb és újabb fajták kerülnek be a fajtahasználatba. A fajta- és borkínálat bősége erős versenyhelyzetet teremt a szőlőfajtáknak. A termőterületek méretének csökkenése pedig nem teszi lehetővé a kevésbé keresett fajták szívjószágából történő termesztésben tartását. Bizonyos esetekben a fajták kevésbé jó tulajdonságai is rásegítenek a területcsökkenésükhöz. Nem utolsósorban, egyre nagyobb figyelmet kap a klimatikus tényezők változásainak a szerepe a fajtaösszetétel változásaiban.

Irodalomjegyzék

1. Bényei F. és Lőrincz A. szerk. 2005. Borszőlőfajták, csemegeszőlő-fajták és alanyok. Mezőgazda Kiadó, Budapest.
2. Csepregi P. 1997. Szőlőtermesztési ismeretek. Mezőgazda Kiadó, Budapest.
3. Csepregi P. és Zilai J. 1989. Szőlőfajta-ismeret és -használat. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.
4. Fazekas I. és Lőrincz A. 2014. Választékbővítés a magyar szőlőfajta használatban külföldi származású borszőlőfajtákkal. Őstermelő Gazdálkodók Lapja, 1: 87-88.
5. Hajdu et al. szerk. 2011. Szőlőfajták, szaporítóanyaguk és betegségeik. Agroinform Kiadó és Nyomda Kft. Budapest.
6. Lőrincz A. és Fazekas I. 2015. Tradicionális borszőlőfajták a hazai fajtaösszetételben 2005-ben és jelenleg. Borászati Füzetek (Kutatás), 6: 12-19.
7. Lőrincz A. és Fazekas I. 2016/a. A hazai borszőlőnemesítés eredményei a fajtaösszetétel tükrében. Borászati Füzetek (Kutatás), 1: 1-9.
8. Lőrincz A. és Fazekas I. 2016/b. Nemzetközi borszőlőfajták területi megoszlása a hazai fajtaösszetételben. Borászati Füzetek (Kutatás), 2: 23-28.
9. Lőrincz A., Sz. Nagy L. és Zanathy G. 2015. Szőlőtermesztés. Mezőgazda Kiadó, Budapest.
10. Tóth I. és Perneszy Gy. 2001. Szőlőfajták. KSH, Budapest.
11. Hegyközségi adatok. 2015, 2020. HNT, Budapest.
12. Nemzeti Fajtajegyzék. 2020. NÉBIH, Budapest.

The prevalence of “world varieties” and other foreign wine grape varieties in Hungary in 2015 and 2020

FAZEKAS, I., NYITRAINÉ SÁRDY, D., VARGA, Zs.

MATE Institute of Viticulture and Enology, Budapest

E.mail: Fazekas.Istvan@uni-mate.hu

Summary

In this present study the Hungarian presence and significance of the so-called world varieties and other adopted grapevine varieties are evaluated. Our analysis focuses only on the varieties which are registered at the Hungarian wine communities.

The investigated 60 varieties cover 34.9 % of the Hungarian vineyards. The total area of adopted varieties were further reduced by 2020, similarly to the previous decades. If certain varieties are considered individually, the situation is more modulated. The production area of 24 varieties was reduced, that of 31 other increased, while the area size of 6 varieties is proved to be equal. 13 new items also occurred on the lists (7 white and 6 red wine varieties). From 2015 to 2020 the following varieties can be characterized with the most significant decrease in area: ‘Chasselas’, Rivaner, ‘Cabernet sauvignon’, ‘Zweigelt’, ‘Chardonnay’, while ‘Cabernet franc’, ‘Pinot gris’ and ‘Syrah’ increased in the highest degree.

Key words: international grape varieties, Hungary

Szerzők:

Fazekas István (kapcsolattartó szerző) – PhD, adjunktus, MATE Szőlészeti és Borászati Intézet 1118 Budapest, Villányi út 29-43.

Nyitrainé Sárdy Diána Ágnes – PhD, docens, MATE Szőlészeti és Borászati Intézet 1118 Budapest, Villányi út 29-43.

Varga Zsuzsanna – PhD, docens, MATE Szőlészeti és Borászati Intézet 1118 Budapest, Villányi út 29-43.